

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clara Et Praeclara Methodus Parandæ Eloquentiæ,
Secundùm Doctrinam & Præcepta Cypriani Soarii è
Societate Jesu, Ad Captum Et Praxim Faciliorem
Accommodata**

Worpitz, Georg

Coloniæ Agrippinæ, 1700

Caput 31 [i. e. 30]. De figuris sententiarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68908)

CAPUT XXX.

De Figuris sententiarum.

Has figuras *schemata* Græci vocant; est autem schema propriè idem, quod vestis, & metaphoricè figuram & formam Orationis significat: sicut vestis hominem induit, & si elegans sit, formosum reddit hominem, sic res, & sensum mentis induit sententiarum figura, & quia elegans est, mirificè exornat orationem. Est igitur schema hic idem, quod habitus quidam Orationis, in sensu, & significatione vim specialem complectens.

Interrogationem figuram esse negat Scaliger, cò quod non sit artificialis, & extra ordinarius loquendi modus; nemo enim, inquit ille, non sine arte interrogat, & omnis figura ab arte. Sed facillè respondetur. Non enim omnem *interrogationem* figuram dicimus, quæ v. g. fit discendi causâ; hæ enim usitata quoque est in communi & vulgari sermone, sed illam quæ fit instandi causâ, indignandi, acriùs imperandi &c. Unde expressè ponit Author, quoties *non suscitandi causâ* quærimus, id est non, ut aliquid resciamus, quod ignoravimus; solemus enim figuratè nos ipsos interrogare, v. g. quid agam &c. quod frustra ac stultè fieret, si suscitandi gratiâ fieret. Fit igitur instandi gratiâ, id est, interrogamus id, quod scimus, ut adversarium urgeamus, & premamus, atque

Interrogatio.

in angustias redigamus, quando id, quod quaeritur negare non potest, aut certe difficulter. Item invidia, miserationis, indignationis, admirationis, & majoris motus gratia; majorem enim vim habet, si dicat dux militum: non vis facere imperata? quam si dicat: fac. Solemus etiam nosmetipsos interrogare, qui modus loquendi in ordinario sermone usitatus non est. Exempla sunt in Authore, illustre autem est illud Ciceronis in Catilinam. Quousque tandem abute re patientiam nostram &c. Quod Ecclesiastes quidam nostri temporis in illud Evangelii: spiritus sanctus arguet mundum de peccato; sic est imitatus: Siccine fluit mortales (arguentem Spiritum sanctum inducit) ad interitum caecorum more ruitis: siccine momentum voluptatis cum beata aeternitate mercatores pessimi commutatis? siccine magis sordes, & sentinam amatis, quam caeli voluptates? pluri aestimatis cum porcis volutari in luto, quam nutriri in croceis? potiores vobis sunt siliquae, quam manna? sapidior aqua Aegypti turbida, quam vinum de vineis Engaddi? gratior mephitis quam odor super omnia aromata? dulciora toxica, quam mella? Circa quam virginea pocula? o belluas abominabiles! o cadavera potentia! o universi monstra! quousque tandem abute mini patientiam, & bonitatem nostram? quamdiu nos etiam vesania ista vestra illudet? nihilne vos tot beneficia; nihil tot est Coelo data praesidia; nihil Angelorum vigiliae! nihil timor tar-

P. Johada
Domini-
ca 4. post
Pascha
alloc. 2.

tari; nihil æterni præmi spes; nihil pulcherri-
 mus beatorum locus, nihil præsentia nostra,
 nihil ora, vultusque movent? patère divinis
 oculis turpitudines vestras non sentitis? con-
 scia cordium vestrorum Numina non animad-
 vertitis? quid proximâ, quid superiore nocte
 egeritis, ad quas domos, ad quas personas ac-
 cesseritis; quam divinarum Personarum igno-
 rare arbitramini? ô tempora! ô mores! Pater
 æternus hoc intelligit, Filius videt; vos tamen
 vivitis? vivitis? imò etiam lætamini, cum ma-
 lè feceritis, & exultatis in rebus pessimis. Ad
 mortem vos, ô impii! justitiæ jussu duci jam
 pridem oportebat; pridem quasi Sodoma, &
 Gomorrha esse merebamini; sed pepercit vo-
 bis bonitas mea, quâ tamen sacrilegè abuti
 non pertinuistis, & vel ideo peccare, quia ego
 bonus sum. Quid est, quod jam amplius expe-
 ctetis, quàm ut mittamini in gehennam ignis
 inextinguibilis, ubi vermis non moritur, & ig-
 nis non extinguitur. Hactenus ille, quem ideo
 retuli, ut commonefacerem Eloquentiæ stu-
 diosum ad imitationem exemplorum ab Au-
 thore relatorum, in alia materia posse confici
 hujusmodi exempla in figuris sequentibus,
 in quibus ne sim longior, multa prudens præ-
 termittam.

Responsio figura est, quando ad quæsitum
 non respondemus id, quod petitur (sic enim
 figura non esset, cum hoc etiam in vul-
 gari sermone fiat) sed plus vel minus quàm
 interrogatum fuerit, aut aliud aliquid, quod

*Respon-
 sio.*

tamen facit ad rem presentem. Unde oportet, ut sit saltem mediatè & per plura quærendo connexum v. g. mactastine Petrum? respondendo, non fui hîc; facis huius loci figuram, quia ostendis mactare te non potuisse, cum absens fueris. Faciunt autem hoc Oratores, vel ut evitetur ulterior interrogatio, & dubium, quemadmodum fit in dato exemplo: vel ut augeatur, aut minuatur res, de qua agitur v. g. estne fur suspensus? & meritò quidem, estne miles in furcam actus? & quidem propter sex nummos. Huc pertinet, quod Christus Matth. II. & tu Capharnaum, nunquid in cœlum exaltaberis? usque ad infernum detraheris. Pulchrè Boëtius ostendit in rebus creatis non esse felicitatem hunc in modum: Quantis verò (res creatæ) implicitæ malis sine, brevissimè monstrabo. Quid enim? pecuniarum congregare conaberis? sed eripies habenti: dignitatibus fulgere vales? danti supplicabis; & qui cæteros præire cupis honore, poscendi humilitate vilescis: potentiamne desideras? subjectorum insidiis obnoxius, periculis subjacebis: gloriam petis? sed per aspera quæque distractus securus esse desistis. Voluptuariam vitam degas? sed quis non spernat, atque abiciat vilissimæ, fragilissimæque rei, corporis servitium. Jam verò, qui bona præ se corporis ferunt, quàm exigua, quàm fragili possessione nituntur: num Elephantibus mole, tauros robore superare poteritis? num tigres velocitate præibitis? Respicite Cœli spatium,

firmitudinem, celeritatem, & aliquando definite vilia mirari. Ità ille.

Subjectio est, cum Orator se ipsum interrogat; & sibi ipsi respondet, aut, si alium interroget, non accipit ab eo responsum. Sed ipse illius loco respondet. Unde patet esse figuram: nam in ordinario Sermone nemo se ipsum interrogat, taceo, ut sibi respondeat, neque dum alium interrogat, ipse ejus loco respondet. Distinguitur autem hæc figura ab interrogationis figura: quia in figura interrogationis nullum subjicitur responsum, sive alium, sive se ipsum interroget: si enim adjiciatur responsum, est *subjectio*. v.g. Cic. pro Ligario. Apud quem igitur hæc dico? nempe apud eum, qui cum hæc sciret &c. Idem pro Quintio: ad vadimonium non venit, quis? socius: quis? is, qui tibi semper præstito fuit. Et in Verrem Act. 4. utrum tibi, Sículos publicè, privatimque amicos, an inimicos existimari vis? si inimicos? quid te futurum est? si amicos &c. D. Paulus Rom. 3. legem ergò destruimus per fidem? absit, sed legem statuimus.

Subje-
ctio.

Ex dictis collige discrimen inter prædictas tres figuras: in prima enim fit interrogatio, sed nil respondetur; in secunda respondetur, sed non immediatè ad peritum, neque directè; in tertia autem immediatè, & directè.

Anteoccupatio, Græcè *Prolepsis*, est, cum id, quod Oratori posset contradici seu objici (non quod objectum est, tunc enim non est An-

Anteoc-
cupatio.

teoccupatio, quia non præoccupat, nec antea
 vertit objectionem, sed est confutatio ipse
 prævenit, & sibi objicit ultro, ac deinde, solvit,
 & refutat. Fit communiter per particulas ad-
 versativas; sed, aut, at, verum. Item sic: fortas-
 sis nonnemo illud aggeret: Mirabitur aliquis.
 Hic adversantem sentio nonneminem, aut
 quarentem, mirantem, obstrepentem &c.
 Sic etiam solet Orator in principio, causam
 susceptæ accusationis, vel defensionis dicere
 Auditoribus; item cum aliquid ingratum est
 dicturus Auditoribus; ipsius enim est prævi-
 dere, & præmunire, ne quid ingrati afferat; un-
 de etiam noscendi sunt ipsi Auditorum affe-
 ctus, & judicia, Cic. pro Roscio. Credo ego
 vos, Judices, mirari quid sit, quod cum tot
 summi Oratores, hominesque Nobilissimi se-
 deant, ego potissimum surrexerim, is, qui ne-
 que ætate, neque ingenio, neque auctoritate
 sum cum iis, qui sedent, comparandus. Idem
 in Verrina I. Si quis vestrum, aut eorum, qui
 adsunt fortè miratur, me, qui tot annis in cau-
 sis, judiciisque ita versatus sum, ut defenderim
 multos, læserim neminem; Subito nunc mu-
 tata voluntate ad accusandum descenderem, si
 mei consilii causam, rationemque cognove-
 rit, una & id, quod facio, probabit &c. Idem
 pro lege Manilia. Requiretur fortasse nunc,
 quemadmodum, cum hæc ita sint, reliquum
 possit esse bellum; cognoscite Quirites, non
 enim sine causa quæri videtur. Idem pro Cæ-
 lio. Dicet aliquis; hæc igitur tua est discipuli

na? sic tu instituis adoleſcentes &c. Et pro Archia n. 15. quæret quiſpiam, quid illi ipſi ſummi viri quorum virtutes litteris proditæ ſunt, iſtane Doctrinâ, quam tu efferſ laudibus, eruditi fuerunt? difficile eſt hoc de omnibus confirmare &c. Vide Palatium Eloq. fol. 531. col. 2.

Correctio Sententiarum figura eſt, quæ non *Corre-*
verbum aliquod uti facit *Correctio* verbo- *ctio.*
rum, ſed ſenſum integrum aut rem aliquam
jam dictam revocat, & retractat; Cic. pro Li-
gario n. 24. Quæro, quid facturi fuiſſetis?
quanquam quid facturi fueritis, non dubitem,
cùm videam, quid feceritis. Idem in An-
ton. Philipp. 14. n. 22. nunquam in civili bel-
lo ſupplicatio decreta eſt: decretam dico?
ne victoris quidem literis poſtulata. Idem
pro Dejotaro n. 16. quis conſideratior illo?
quis prudentior? quanquam hoc loco, non
tam ingenio, & prudentiâ, quàm fide, & reli-
gione vitæ defendendum puto. Idem pro
Roſcio, quem ubi dilaudâſſet, corrigens ſe,
ait; ſed quid ego ineptus de Roſcio apud Pi-
ſonem dico? ignotum hominem ſcilicet plu-
ribus verbis commendo, &c. qui ultimus mo-
dus ſervit ad transitiones in oratione v. g. ſed
quid ego his pluribus immoror! At, quid
ego hæc commemoro, nota ſunt, vilia
&c.

Dubitatio ſententiarum figura eſt, cùm *Dubita-*
non de verbo, alicui rei attribuendo, ſed de *tio.*
re dicenda, aut facienda deliberamus nobis-
eum. Sic Cic. pro Roſcio, quid primùm que-
rar,

rar, aut unde potissimum Jud. ordiar &c. & Poëta: eloquar? an fileam? &c. exemplum elegans est Virgilii 4. Æneid. ubi Dido secum deliberat, quid post abitum Æneæ factu sit opus. Vide Palatium Eloquent. pag. 582. ex eodem est pag. 532. de S. Agnete, quod in Exemplum exordii formandi propono, quando se plurima dicendi copia offert. Sic autem habetur ibi: Quid, amabò ex illius laudibus omitendum est, ut vulgare? quid promendum, ut eximium? justitiamne proferendam putem? est illa quidem in Agnete præstantissima; sed fortitudo videtur excellere: fortitudinem anteponam? at illi justitia non cedit: an temperantiam? proorsus id amplissimum ornamentum est: sed sapientia videtur illustrior. Sapientiam! hæc ipsa temperantiæ societate laudabilior, existimatur, an ejus tranquillitatem, & otium laudem? nihil actuosius; an negotium, & occupationes? nihil sedatius; religionem? humanissima est; humanitatem? religiosissima est: parsimoniam? cum liberalitate disceptat; liberalitatem? cum parsimonia dimicat; utramque proponam? at reticere non vult animi submissio. Hanc igitur commendabo? at nunquam hæc est sine magnificentia &c. Hinc patet figuram hanc valere ad multa enumeranda, ad quod etiam servit Præteritio. Differt autem à sustentatione, quia licet in ea multa proponendo per modum dubii, dubium & suspensum teneam Auditorem; subjungere tamen debeo aliquid expectatiore majus, aut minus, quod non fit in dubitatione.

Communicatio est, quando non jam nobiscum deliberamus (hoc enim facit *Dubitatio*) sed cum aliis v.g. cum adversariis, cum Auditoribus, iudicibus & c. quia tamen hæc figura deliberationem habet, inde dicitur, quod non multum absit à *Dubitatione*. Cum aliis autem Orator deliberat, quando eos ipsos consulit, & in Consilium vocat, quid faciendum iudicarent tali casu, vel quid aliud ipsi fecissent v.g. si tua hæres ageretur, cedò, quid ageres? cedò, si vos eo loco essetis, quid aliud fecissetis? hic turam appello conscientiam, an ferres ab alio factum, quod tibi nunc vis esse impune? in hoc turbulentissimo rerum statu, date consilium, quid mihi faciendum censeatis? Sic Cic. pro Cæcinnâ: Fac in hoc errare me, nec posse ullo modo per hoc interdictum id assequi, quod velim; te uti in hac re Magistro volo: quæro sitne aliqua hujus rei actio. Idem pro Quinctio. Ego pro te nunc hoc consulo, post tempus in aliena re, quod tu in tua re, cum tempus erat, consulere oblitus es. Quæro abs te, Aquili, Luculle, Marcelle, vadimonium mihi non obiit, quidam socius, & affinis meus. Quicum mihi necessitudo vetus, controversia recens de re pecuniaria intercedit: postulone à Prætore, ut ejus mihi bona possidere liceat? an cum Romæ domus ejus uxor, liberi sint, domum potius denuntiem? quid est, quod hæc tandem in re vobis possit videri? profectò si vestram bonitatem, atque prudentiam cognovi, non multum me fallit: si consulamini, quid sitis responsuri: primum expectare &c.

Pro-

Prosopopeja est ficta personarum inducō,
 ut dum rebus inanimatis ac sensu carentibus
 vocem attribuimus : seu illas inducimus lo-
 quentes : sic Cic. inducit Patriam cum Cati-
 lina exostulantem , cum Verre Siciliam.
 Chrysippus justitiam, Boëtius Philosophiam,
 Politianus Lamiam, alius moriam, seu stultiti-
 am. Et hoc est, quod Author ait: formas
 quoque virtutum (itidem vitiorum) fingi-
 mus. Id est, personam iis attribuimus vo-
 cem & actionem, ut patet in Comædiis &
 Tragædiis. David in Psalmis alloquitur
 mare, flumina, montes, & colles, eosdemque
 facit Respondentes. Hoc modo mortuos
 excitant Oratores & loquentes inducunt: Sic
 etiam absentes homines inducunt loquentes,
 item præsentem sed ipsi in eorum Persona lo-
 quantur. Hoc enim sufficit, ut figura sit,
 seu specialis modus loquendi. Huc revocan-
 tur Apologi, Dialogi &c. Cicero in Anton.
 Quod si nunc ille Brutus reviviscat, & hic
 ante pedes vestros adsit, non hac uteretur
 Oratione: ego Reges ejeci, vos tyrannos in-
 troducitis; ego libertatem, quæ non erat pe-
 peri, vos partam servare non vultis; ego ca-
 pitis mei periculo patriam liberavi, vos libe-
 ri sine periculo esse non curatis &c. For-
 mulas alias Chriarum, methodus, quæ citi-
 cum fertur, offert, & habet Palatium, Elo-
 quent. pag. 564. Lud. Granatens. Ecclesiast.
 Rhet. lib. 3. cap. 9. | insignis est quam habet
 D. Ambrosius libro de *Nabuh.* cap. 5. Sed
 quia

quia fusior, describere non vacat: brevior
 ponam S. Basilii Seleucientis serm. de Elifæo,
 ubi Matrem viduam in Naim producit filium
 mortuum deplorantem. Cuinam, fili, viduam
 & orbam Matrem reliquisti? quem, te ademp-
 to, adiutorem reperiam? cui baculo ætas mea
 grandior innitetur? vel quo modo: angusti-
 as orbitatis, & viduitatis ferre potero? duos
 illustres oculos possidebam, virum & filium;
 utrumque mors effodit. Quis filii Matrem
 sepulchro mandabit, iustaque persolvat? il-
 lum, qui me lacrymis sequi debebat; lacry-
 mor ego, & sepulchrum ei paro, qui parare
 mihi debuerat. Par erat Matrem ante filium
 à morte rapi; hic enim est naturæ ordo, ut fi-
 lii parentes præmittant; sed quia ordinem
 pervertisti, me celeriter tibi adjungat Deus.
 Satius mihi erit eodem sepulchro condi;
 quàm sine filio, brevi hac luce perfrui: nulla
 mihi vitæ ultrà jucunditas, cum ille non
 superfit, cujus causâ vivere cupiebam.
 Quamdiu supererat, sine dolore ærumnas
 ferebam, & viri calamitatem, filii expectatio
 paulatim à memoria subtrahebat; sed sola-
 tium meum mors amara conturbavit, & in
 dolorem intolerabilem convertit. Quàm
 diversa sunt eventa ab his, quæ mihi propo-
 sueram! ejus nuptias expectabam, pro thala-
 mo sepulchrum construxi; quando de nuru
 cogitabam, monumentum tunc paravi; cum
 de nuptiali conditione tractabam, testa-
 men-

men;

mentum ejus consignatum accipi; & filius Matrem heredem scripsit, quæ filium heredem constituere debebat; cum vestem nuptiis pararem, funebribus victis cadaver confringere cogor. Quàm diversa sunt hæc ab iis, quæ proposueram! nullus dolor, cum cordis mei acerbitate conferendus, nulla calamitas par calamitati meæ, nullus vulnus meum sanare poterit, nemo tantus in urbe medicus &c. Hæc ille dignus, qui in metrum elegiacum vertatur. Cæterum notandum hic, ut in fingendo consideretur Persona, & rei natura quæ loquitur. v. g. an Deus, an homo sit? Gal- lus, an Hispanus? doctus, an rudis; lascivus, an tetricus? &c. Oratio enim personæ & rei congruere debet, ita ut sermo juvenis, sit alacer; matronæ serius, senum gravis; vani tumens; miserabilis in humili conditione positi, in- conditus rustici; temerarius pueri; Oratoris ornatus &c.

*Apostro-
phe.*

Apostrophe est, cum à contextu materiæ, vel sermonis capti repente nos aliò conver- timus per alloecutionem ad rem aliquam. Sic apud Virgilium Æneas, recensitis suis arum- nis, alloecutionem facit ad occisos in Trojæ occupatione: ô terque quaterque beatos, quæis ante ora Patrum Trojæ sub mœnibus altis contigit oppetere. Sic, facto sermone de mundi fallacia, dicere potes; ô munde! quàm blanda sunt, quæ promittis, quàm amara, quæ reddis. Item habito discursu de peccato, sub- dere potes; ô mendax peccatum! quàm dulcia

pollicebaris initio, quam nunc alia loqueris, tuis casibus irretito. Sic Christus: Hierusalem Hierusalem, quæ occidis Prophetas. Et, væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida. Hinc patet etiam, ad res inanimatas, & sensu carentes fieri posse Apostrophen. v.g. ad cælum, terram, inferos, ad montes, sylvas, urbes, domos tecta, v.g. ô tecta ipsa misera &c. Multo verò magis ad Sanctos in cælo, atque ad Angelos, ad Damnatos in inferno &c. Exempla passim leguntur, & audiuntur in Concionibus.

Hypotyposis.

Hypotyposis est rei ad vivum per verba representatio: quod fit, quando res ita verbis proponitur, ut cerni potius, quam audiri videatur. Huc spectat Cosinographia, seu mundi descriptio, Chronographia seu temporis descriptio; Geographia, terræ descriptio, Topographia seu loci descriptio; Prologographia seu personæ quoad habitum & formam (nam si quoad mores fiat descriptio, est Etopæja de qua postea) descriptio ad vivum facta. Sic legere est descriptio-nes hortorum, pratorum, avium, animalium, tempestatum, præliorum, direptionum, naufragorum, triumphorum, ludorum, tam apud Poëtas, quam Oratores. Sic Virgil. l. 4. Æne. d. describit tempestatem, Carthaginem, & portum in Africam, Veneris habitum. In 2. Trojæ excidium, in 6. Campos Elysijs; in 3. Polyphemi Cyclopi formam; in 7. domum Caci &c. Ovidius describit diluivum lib. 1. Metamorph. tempestatem, l. 2. qua-

336 *De Exornatione Argumenta.*
tuor arates 1. Met. Regiam solis Met. 2. se-
dem somni met. 11. domum famæ. met. 11.
Horatius ver. lib. 1. oda 4. hyemem odâ 9. Cic.
Civitatem act. 4. in Verr. & in Catilin. 4. item
pro Milone, Clodii, & Milonis apparatus ad
egressum urbis. &c. Gregor. Nyssen. hom. de
nativit. cædem innocentium. Ambros. lib. 1. de
Abel c. 4. voluptatis illecebras, alii alia, Quin-
tilianus sic urbis expugnatae direptionem de-
scribit. Apparebant effusæ per domos, & tem-
pla flammæ, & ruentium tectorum fragor, &
ex diversis clamoribus unus quidam sonus:
aliorum fuga incerta, alii in extremo comple-
xu suorum cohærentes, & infantium, femina-
rumque ploratus, malè usque in illum diem
servati fato senes: tum illa, profanorum Sa-
crorumque direptio, efferentium prædas, re-
petentiumque discursus, & acti ante suum
quisque prædonem captivi, & conata suum
infantem retinere Mater: & sicubi majus li-
crum est, pugna inter victores. Ita Quint. Sic
regiæ Priami irruptionem proponit Poëta,
Lib. 2. Æneidos.

Et domus interior, gemitu, miseroque
tumultu
Miscetur, penitusque cavæ plangoribus
ædes
Famineis ululant; ferit aurea sidera
Clamor.
Tum pavidaæ tectis Matres ingentibus
errant,
Amplexuque tenent postes, atque oscu-
la figunt.

In-

Instat vi patriâ Pyrrhus, nec claustra,
nec ipsi
Custodes sufferre valent; labat ariete
crebro.

Janua, & emoti procumbunt cardine
postes.

Fit via, vi rumpunt aditus primosque
trucidant

Immissi Danaï, & latè loca milite com-
plent. &c.

Adolescentis defuncti metamorphosin de-
cantat Iesus ille;

Vide Pa-
latium
Eloq. à
fol. 559.

Ut bulla defluxit aquosa, subsedit ut vespe-
re rosa,

Brevis omnis est flosculi fors, rapit ungue
celerrima mors.

Quam manibus offeistangit, crystallinam
phialam frangit.

O inepta! & rustica mors, ô! caduca Ju-
venculi fors!

Ubi nunc decor ille genarum? ubi formæ
miraculum rarum?

Bina lumina subruit mors, cæca tenebras
intulit fors.

Ubi corporis bella figura? ubi lactis, ostris-
que mixtura?

Lac effudit in cespitem fors, textit ostrum
sandapilâ mors.

Ubi rubra coralla sunt oris? ubi, retia, cri-
nes, amoris?

Parcæ rapuit forficem fors, scidit atra cæ-
sariem mors.

Bb 2

Ubi

Ubi cervix, & manus eburna? heu! funebris
jacet in urna!

Atra nives imminuit fors, colla pressit tara
candida mors,

Eheu quid homines fumus, evanesCIMUS
sicuti fumus!

Vana, vana terrigenum fors, cuncta disti-
pat improba mors.

Exinde patet, ad hoc genus descriptionis
plurimum facere, partium, circumstantiarum,
seu adjunctorum, antecedentium, & conse-
quentium, atque effectuum multorum cum
suis causis explicationem; eorum autem ma-
ximè, quæ rem oculis ad vivum subjiciunt,
ubi juvat non solum ars & ingenium, sed eti-
am oculis spectasse, quæ velis effingere, aut
expertum esse, quid in casu simili accidere
soleat; aut saltem prælegisse tractationem
argumenti similis in Authorum aliquo. Sic
descripturus prælium, primò locum propo-
nat cum suis circumstantiis. Planus, an mon-
tosus? an palustris? quàm longus, latus &c.
deinde tempus nox, an dies? sole sereno, nu-
bilo, hyeme? &c. dehinc copiam, nu-
merum, ordinesque militum, eorum arma,
vires, animos, consilia, insidias. Tum con-
gressum, pugnas, ictus, vulnera, strages, cada-
vera fugas, deditiones, clamores, sonitus,
que coloribus, ut lector non legisse, Audi-
tor non audiisse, sed prælio interfuisse, & spe-
ctasse videatur. An verò, & quomodo hy-
potyposis differat à periphrasi, dictum est in
Peri-

Periphrasi cap. 19. nempe quòd periphrasis, illa multa ponat pro voce una, Hypotyposis autem pro re : unde ibi illa multa vocabula tantum efficiunt, quantum si vox una posita esset, in ordine ad motum; hic autem amplius; ad vivum enim expressa res concitat affectum doloris, commiserationis, lætitiæ, admirationis &c.

Aposiopesis est inchoati alicujus sensus interruptio, & præcisio; dum scilicet aliquid reticetur, quod ad sensum & sententiam cognoscendam est necessarium; neque aliunde colligitur, quod reticetur: debet enim esse incertum, quod omittitur, ut à synecdoche figura distinguatur. Fit autem hæc interruptio in vehementi affectu iræ, amoris, desiderii, pudoris, sollicitudinis &c. vehementia enim affectus abripit rationem, & orationem ad alia, neque sinit exprimere Verbis, quod mente conceptum est. Terentius in Eunuchò, ergone illam? quæ me? sine, morime malim. Idem in Andria. Quem quidem ego, si sensero: sed quid opus est verbis. Sic indignantes pœnam commérito dicimus: si adhuc semel mihi veneris dabo ego tibi: si vellem, possem; sed parco hæc vice. Virgilius Æneid.

Aposiopesis.

Non jam prima peto Mnesthæus, neque vincere certo

Quamquam ô! sed superent, quibus hoc Neptune dedisti.

Extremos pudeat rediisse.

Bb 3

Ju-

De Exornatione Argumentat.

Juvenal.

Tunc duos unâ, sævissima vipera, cœcâ
nâ

Tunc duos?

Ovid. in Epist.

Me tibi venturam quocumque vocârîs
Laodamiæ.

Sive (quod heu timeo) sive superstes
eris.

Cic. ad Cassium. Brutus Mutinæ vix jam
sustinebat, qui si conservatus erit vicimus; sin
(quod Dii omen avertant) omnis omnium
cursus est ad nos.

Psalmo 6. anima mea turbata est valde, sed
tu Domine usque quò? Joan. 20. Viso Domi-
no redivivo exclamat Thomas: Dominus
meus & Deus meus, neque sensum perficit.
Cicero Epist. 22. lib. 7. ad Attic. de Pompejo.
Scio nihil, eumque nisi in navim se contule-
rit, exceptum iri puto. Ô celeritatem incredi-
bilem! hujus autem nostri, sed non possum
sine dolore accusare eum, de quo angor &
crucior. Et lib. 9. ep. ult. sed erit immitissimus
Servius qui filium misit ad affligendum Cn.
Pompejum aut certè capiendum cum Pontio
Finiam, etsi. Hic quidem timoris causâ, ille ve-
rò: sed stomachari desinamus. Solemus etiam
abrumperè textum sermonem, quia inter lo-
quendum occurrit nobis noxium aut aliis fu-
turum, si totum proferamus, aut id ipsum sape-
re arrogantiam aut turpitudinem. Sic Virgili-
us turpissimum scelus tegere volens, sic ceci-
nit: Ecl. 4.

No-

Novimus & qui te transversa tuentibus
hirquis,

Et quo (sed faciles Nymphæ risere) sac-
cello.

Author ad Herennium lib. 4. Tu ista nunc
audes dicere? qui nuper alienæ domi: non au-
sim dicere, ne cum te digna dixero, me indig-
num quidpiam dixisse videar. Ibidem. Mihi
tecum præcertatio non est; ideo quod popu-
lus Rom. nolo dicere, ne fortè arrogans vi-
dear; te autem sæpe ignominia dignum pu-
tavit.

Juvenal.

Majorum primus quisquis fuit ille tuo-
rum.

Aut Pastor fuit, aut illud quod dicere no-
lo.

Cicero pro Milone: an hujus ille legis,
quam Clodius à se inventam gloriatur, men-
tionem, facere ausus esset vivo Milone, ne di-
eam Consule? de nostrum enim omnium:
non audeo totum dicere. Per hanc figuram
Ecclesiastes quidam inducit detrahentes. Pu-
ella inquit ista, speciosa, prudens, opulenta,
sed. Iste advocatus vir intelligens, bono inge-
nio, consilio, sed. Ille medicus. Princeps Ur-
bis habetur, plures conclamatos sanitati resti-
tuit, sed. Ille Dux exercitus animosus, vigilans,
strenuus, sed. Ille monachus, illa Religio eru-
dita, temperans, casta, sed. Addit similia ex
Scribanio, quæ libens prætermitto. Commi-
nationis fuit illud quod Mauritius Bræssius
nomine Galliarum Regis ad Clementem

Engel-
grave
Parte 4.
Domini-
ca 8. post
Pente-
cost.

32 De Exornatione Argumentat.

VIII. protulit in fine Orationis : Tua igitur beatitas, tam pium, tam sedi Romanæ deditum, & addictum Regem Regnumq; foveat, amet, arctissimè complectatur : memor, quam diu Christianorum Regum æquis laudibus imperia vibrabuntur & Regum ipsorum fore, & totius rei Christianæ disceptatores & arbitros, summos Pontifices. Sin autem propendere, & inclinari in lancem alteram libra cæperit. Sed præstat festo, faustoque die faustam orationem fausta ominatione concludere.

Ethopæ-
jæ.

Ethopæja, est morum fictio : sicut Ethica doctrina de moribus : fit igitur, quando hominis mores, aut ea, quæ ad mores spectant, ad vivum describuntur. Differt ab Hypotyposis Hypotyposis quia rem, quoad naturam describit, non quoad ea, quæ ad mores spectant; contingit tamen sæpe, ut utraque miscantur. Sic Plutarchus Demetrium vivis depingit coloribus. Procerâ fuit staturâ, formâ orisque pulchritudine usque ad eò egregiâ, atque præstanti, ut pictorum atque sculptorum nemo fuerit inventus, qui similem unquam potuisset effingere : nam leporem quendam habebat, benevolentiaque omnium animos sibi conciliabat, terrorem incutiebat, gravitatem Regiam, & mansuetudinem domesticam præferbat, concurrebatque cum Juvenili, & præ alto vultûs aspectu splendor cunctis admirabilis regia quadam dignitate conjunctus : itaque natus, factusque videbatur ad terrorem stuporemque simul, & hominum gratiam concitandam. Erat autem, cum per otium se-

sta, ludi, potationes, & convivia celebrabantur, & delicatissimus, & regum facerrimus. Cum verò res seria agebatur, aut perniciofa intendebatur, laborum erat patientissimus; ingenique præstantiâ longo intervallo cæteros antecellebat, ita Plut. Ex Plauto hæc est avari simulque invidi descriptio. Quàm avarus in re aliena sit orcus, vulturque, qui cadaver expectet, in re autem sua elargienda pumex avidissimus, rem suam periisse, leque eradiciarier, & Divum atque hominum clamat continuo fidem de suo sigillo fumus, si quâ exeat foras. Pervigilat totas noctes, tum autem interdus, quasi claudus sutor domi sedet totos dies; tum ad servos ait: cave quenquam alienum in ædes intromiseris; quòd si quisquam ignem quærat, extingui volo, ne causæ quid sit, quòd te quisquam quæritet; tum aquam effugisse dicit, si quis petat: cultrum, securim, pistillum, mortarium (quæ utenda vasa semper vicini rogant) fures venisse, atque abstulisse dicit; profectò in ædes meas me absente neminem volo intromitti; atque etiam hoc prædico tibi, si bona fortuna veniat, ne intromiseris. Hæc Comicus. S. Petrus Damiani l. 2. ep. 3. sic adulatoris mores proponit. Quis ambigat eum, cum datur occasio favorabilibus Dominum suum verbis obrinere, ut eum possit blanda mulcere adulatione, ut ejus animum capiat, quid sibi magis placeat, callidus observator explorat, oculis gliscit, gestibus innuit, festivitatem sereni cordis præterdit, pendet ad nutum, ut herile sic præceptum tanquam

sibyllinum os, Phœbi præstoletur oraculum; ire jubetur, evolat, stare jubetur, silicem representat, si Dominus fervet, ipse sudat, si ille æstum, hic cauma conqueritur; At si vel leviter frigeat, hic necesse est tremefactus visceribus obtorpescat: si ille dormire vult, hic acediatur: si satur est; hic ructare compellitur, sicque non suus, nil aliud loquitur quàm quòd illi placere suspicatur, Hæc Damiani. Vide Palat. Eloq.

Emphasis

Emphasis est, cum ex eo, quod dicitur, aliud præter hoc, quod dicitur colligendum est, & desumendum. v. g. quod per funem demissum lapsi sint, colligenda est præterea altitudo, è qua se demiserunt, cum ire, aut defilire non potuerint. Sic cum Julius Cæsar diceret veni, vidi, vici, innuebat præter hoc celeritatem; & cum irruenti, in se inter occisores Bruto diceret: & tu Brute fili mi, indicabat præterea beneficia Bruto collata, propter quæ ingratus existeret. Quo pacto Christus Judæ se tradenti locutus: Juda, osculo filium hominis tradis? quasi diceret tu me tradis, qui es unus ex meis Apostolis? & osculo quidem, ita, quod est signum amoris, tu facis esse perfidiæ. Similiter videns Hierosolymam, flens dixit: si cognovisses & tu, quæ ad pacem tibi? ubi tu, plus significat, quàm verba per se declarent; sicut etiam in illo Petri ad Christum: tu mihi lavas pedes! in quem locum Augustinus: quid est, inquit tu, quid est mihi, cogitanda sunt potius quàm dicenda, ne fortè quod ex his verbis aliquatenus dignum concipit animus, non explicet lingua; ita ille. Similiter Joannes Baptista ad

ad Christum petentem baptisma dixit Matt. 3.
Ego debeo à te baptizari, & tu venis ad me?
Emphasim etiam fecerunt Israelitæ de manna
dicentes: Manhu? quid est hoc: quomodo
in tam parva re, tanta dulcedo, satietas, &c.
Item dum Christus ad Magdalenam in horto
se post mortem quærentem diceret. Maria, ex
hac enim compellatione agnovit Christum
esse. Huc itidem refert sequentia: iste nec scit
os aperire, unde colligitur stupiditas; nec par-
ticulam panis habet in domo, nec integrum
indusium in collo. Unde notatur paupertas.
Herculem hîc labor exigit, unde patet diffi-
cultas. Scanderbegus suo acinace Turcas per
medium diffindebat, inde conjicitur robur illi-
us &c. Differt hæc figura ab Aposiopesi,
quia hîc non omittitur aliquod verbum, quod
ad sensum perfectum requiritur; sed solum ex
eo, quod positum est, plus conjiciendum est,
quam dicitur. v.g. Discipulus Magistrum do-
ceat? Tunc sodalis? & hæc atque illa fa-
cias?

Sustentatio est, quando diu protrahuntur
Auditores expectantes, quem res in dicendo
habitura sit exitum, & finem, interim verò
præter expectationem eorum aliquid levius,
aut gravius subjicitur, aut aliquid sequitur,
quod est præter opinionem. Et per hoc dif-
fert hæc figura à dubitatione, in qua quidem
etiam dubii expectant quid secuturum sit; sed
nihil præter opinionem subjicitur, quemad-
modum hic. Ubi sæpe verum est illud Ho-
ræcii.

Sustenta-
tio.

Par-

Parturiunt montes , nascetur ridiculus mus.

Sic Ecclesiastes quidam ingenio celebris, agens de paucitate salvandorum , postquam ex Chrylostomi sententia ostendisset paucos salvandos in Urbe Antiochena, atque idem inferre deberet de suis Auditoribus , invertit, & contrarium intulit : omnes præsentes salvandos esse, quod postea comprobavit. Terentius. In me quidvis harum rerum convenit, quæ sunt dicta in stultum : caudex, stipes, alnus, plumbeus, in illum nihil potest, nam exsuperat ejus stultitia hæc omnia. Unde patet posse hanc figuram fieri sine dubitatione, aut interrogatione ; Communiter tamen fit illarum ad ininiculo. Cicero Philipp. 2. Quid putem contempnum me ? non video, nec in vita, nec in gratia, nec in rebus gestis, nec in hac mea mediocritate ingenii quid despiciere possit Antonius. An in senatu facillimè detrahi posse credidit ? atqui ordo clarissimis civibus bene gestæ Reip. Testimonium multis, mihi uni conservatæ dedit. an decerrare mecum voluit contentione dicendi ? hoc quidem beneficium est, quid enim plenius ? quid uberius, quàm mihi, & pro me, & contra Antonium dicere ? Illud profectò est : non existimavit similibus probari posse, se esse hostem patriæ nisi mihi inimicus esset. Vide plura in Palæ Elog. fol. 539.

Præ-
missio,
seu Præ-
teritio.

Præmissio, vel *Præteritio* est, cum dicimus nos tacere, præterire, & prætermittere

velle, quod tunc maximè proferimus v.g.
 nolo dicere, quod sis piger, non dico te esse
 potatorem, furem, libidinosum &c. Valet ad
 multa breviter commemoranda, cum scilicet
 iis diutiùs insistere non libet, quia leviora
 sunt, aut non vacat: Cic. pro Sextio: Possem
 multa dicere de liberalitate, de domesticis of-
 ficiis, de tribunatu militari, de provinciali, in
 eo Magistratu abstinencia: sed mihi ante ocu-
 los versatur Reip. dignitas, quæ me ad se rapit,
 hæc minora relinquere hortatur. Idem act.
 5. in Verrem. Audistis hæc, iudices, quæ nunc
 ego omnia prætereo, ac relinquo, nihil de lu-
 xuria Apronii loquor, nihil de insolentia, ni-
 hil de singulari nequitia, ac turpitudine, tan-
 tum de questu ac lucro dicam unius agri, &
 unius anni, quo facilius vos conjecturam de
 triennio & de tota Sicilia facere potestis. I-
 dem pro Cluentio: mitto illam primam libi-
 dinis injuriam, mitto nefarias generi nuptias,
 mitto cupiditate Matris expulsam ex Matri-
 monio filiam, nihil de Oppianici nuptiis
 queror, prætereo quod &c. Vide eundem
 in Verrem act. 3. n. 32 & act. 7. Non defen-
 dam Apollonii causam, præmittam illud,
 non dicam ne illud quidem, etiam illud præ-
 teribo &c. locus fusior est, quam ut huc
 transferri possit: Breviter; formulæ sunt: præ-
 tereo, taceo, non memoro, non dico. Sicut *li-*
centia Poëtica dicitur, quando quis in versu
 aliquid facit quod per Communem Poëti-
 cæ legem non licet; sic licentia oratoria est,
 attentare aliquid quod plerumque non est
 fas.

Licentia.

fas, non enim cui libet licet reprehendere palam, & sine ambagibus alterum, ipsiq; nudam dicere veritatem, sed habenti potestatem ratione Domini, Gubernationis, officii, quo modo habebat Joannes baptista dum Herodi diceret: non licet tibi habere uxorem fratris tui.

Est igitur licentia presumpta libertas in dicendo, quando scilicet timoris, aut verecundia causa subest, quò minus dicendum foret; presumit tamen, & audet dicere, liberè, quia existimat prudenter, quod non sit offensurus **Auditores**: quod bene notandum; si enim praevideat Auditorum offensam, tum id proferendum non est aperte & liberè, de quo subvertitur; sed sub aliquo involuero, ne veritas odium pariat; quod fecit Propheta Nathan Davidi scelus exprobraturus, inductâ prius parabola. Potest hæc figura dici *licentia presumpta*, vel *interpretativa*, cujus usus in utraque Repub, Ecclesiastica, & profana, frequens est, cum scilicet ad habentem potestatem recurri non potest, ut notum est in utraque Jure, & Conscientia legibus. Usus hujus figuræ est in moriendo, objurgando, insultando, minando &c. Insultavit adversario Cicero pro Ligario, quando admittit non tantum Ligarium fuisse contra Cæsarem, sed liberè edicit etiam se fuisse, quod reticendum videbatur, cum Cæsar præsens esset, ejusque animum exulcerare potuisset, rei acerbae mentione; facit tamen, & pro irato, benignum sibi efficit. Idem pro Sylla, cum deprecari potius debuisset, quod Lentulum, & Catilinæ sectatores supplicio affe-

cisset, aut saltem extenuare, excusare audet ex hoc facinoris gloriam, & aggratulationem sibi quarere. Maxima, inquit, voce, ut omnes exaudire possint, dico, semperque dicam; adeste omnes animis, qui, adestis corporibus, erigite mentes, auresque vestras, & me de invidiosis rebus, ut ille putat dicentem attendite. Ego Consul & quæ sequuntur. Alia exempla requirere in Palatio Eloq. fol. 580. Audax illud pro domo sua. Quare disruptatur licet ista furia, atq; audiat hæc ex me, quoniam lacecessivit &c. Nec mitiora sunt, quæ in alios, præsertim in Antonium, effatus est, ob quæ à multis Cicero, ut nimium dicax, & audax vapulat, neque fuisse mirum, si Antonium atque alios ob linguæ libertatem habuerit adversantes. Nec ob aliud passus Demosthenes: S. Chrysostomus quoq; ab Eudoxia in exilium missus. Sanè nemo libens nudam accipiet veritatem, quin saltem erubescat. Quia tamen dicenda sæpe, præsertim Magnatibus, ne res, negotia, & status Urbis, aut Regni pessum eat, neque semper Orator sacer dissimulare vitia potest, ne crescant in immensum, potest quis acrimoniam mitigare suaviter, præmuniendo v. g. ignoscite, si quædam videbor æquo liberiùs dicere: duriùs loquar, sed huc me compulit vestri charitas. Dicam invitus, non dicturus, nisi esset in rem vestram: Si quid est molestiæ, atque acerbitatis in hac mea oratione, cogitare velim graves morbos non sanari levibus pharmacis. Si vos offendit sermo liberior

berior

berior; illis magis æquum est, indignari, quorum improbitas, ut hæc dicerem, me impulit. Simon Verepæjus hos mitigationis modos annotavit, 1. cum præfamur, aut ab Auditoribus quasi veniam reprehendendi petimus, v.g. ut ita dicam, quod pace tuâ dicam; ut pace tuâ dixerim. 2. cum eos, quod reprehendimus, initio moderatè laudamus ex aliis capitibus v.g. hæc & illa insignia sunt vestri nominis decora, sed illud turpissimum est, quod reliqua obfuscat omnia. Sic Cicero in Philip. initio laudat Antonium & Dolabellam, quos deinde acriter reprehendit. & Apoc. 2. & 3. laudantur primùm Episcopi septem Ecclesiarum; deinde vituperantur. 3. Cum his, quos redarguere intendimus, affirmamus nos amicos esse, neque objuracionem ex odio processuram, sed amore & benevolentia. Sic Cicero reprehensurus senatores, ait: venio nunc ad Consulares, quorum nemo est, qui non habeat aliquam mecum Conjunctionem gratiæ. &c. 4. Cum quasi coactè, invitè, & ex officio nos reprehendere dicimus. Cic. Philip. 7. heu me miserum qui semper senatum laudavi, nunc cogor reprehendere. 5. Cum propter erratum eorum, quos reprehendimus, nos affici dolore ostendimus, ut cum animi mei dolore intellexi, vel recolo hoc aut illud. 6. cum nostram personam non excipimus, sed includimus, non loquendo solùm de aliis, sed in plurali in prima persona; ut idcirco ne popul. Rom. nos Consules fecit, ut in amplissimo gradu collocati

pro

pro nihilo Remp. haberemus. Debet hic modus maximè à sacris oratoribus adhiberi tunc, quando constat eadem sibi, quæ aliis dicit convenire, alioqui enim obstrepentes audiet, cur nobis solis hæc dicit? cur non & sibi? quasi verò esset immunis ipse. Imò si hoc ex sui abjectione faciant etiam non rei, valet, ad majorem affectum in animis Auditorum, majoremque benevolentiam. Postremò mitigatur reprehensio nostra, dicendique libertas peccati ipsius culpam in alium rejectâ, v. g. fuisse seductionem, subreptionem, levitatem, ignorantiam. Sic ad Galat. 3. Apostolus Galatarum crimen atrox elevat, culpam rejiciens in Pseudoapostolos, qui illorum imposuerant simplicitati, nec fraudem tamen, sed fascinationem appellat, & B. Petrus act. 3. ubi errorem populi liberè reprehendisset, nè tam acri sermone perterritos desperationi relinqueret, mitigavit acrimoniam, ac veluti oleum post acetum infudit in vulnus, quando factum eorum ignorantiae imputat, ac promittit pœnitentibus peccatorum veniam. Hic adde, fieri posse, ut volentes vitia grassantia perstringere inducamus exemplum vetus, atq; illud exagitemus, & in Authorem invehamus. Hoc erit quasi in imagine, ac speculo deformitatem proponere. Potest itidem fieri, ut nostri locò introducamus perorantem aliquem ex Prophetis, Apostolis, aut sanctis Patribus, atque eò facilius, si eorum propria, quæ locuti sunt aut scripserunt verba habeantur. Hæc fusiùs in gratiam Concionatorum.

Con-
cessio.

Concessio est, cum orator aliquid admittit esse factum, vel dictum, quod potius videretur negandum, aut excusandum; idque ideo admittit, quia praevidet, nil suae causae obfuturum, eò quod non sequatur adhuc illud, quod adversarius intendit, idque facit non tantum cum negare non potest, sed etiam tunc, quando potest: eo modo, quo Philosophi permittunt transire falsum antecedens, aut praemissam, tanquam esset vera, & negant inferri, id posse, quod intenditur. Unde collige 1. per hanc figuram non tantum admittendum adversario, quod verum est, & negari non potest, sed etiam quod falsum est, aut verè factum non est. Ideo Author ait: Etiam iniquum, id est, quod æquum non est, eo quod verè non sit factum, vel dictum, quod praetenditur. Collige secundò non tantum dicta, sed etiam facta admissa spectare, ad hanc figuram; potest enim utrumque admitti, hoc loco, & assignari alia distinctio inter concessionem, & permissionem. Ideo Author non asseruit hanc distinctionem, sed dixit esse aliquos, qui Concessionem dictorum esse velint, permissionem factorum. Sed & exempla, quae hinc attulit, concessionem factorum esse probant, ut nihil dicam de auctoritate Quintiliani. Ex iisdem exemplis collige pertinere huc non tantum facta vel dicta, sed etiam facienda & dicenda, quando scilicet facultas datur, quae danda non esset, ut in futurum aliquid fiat, vel dicatur, quae si jungatur ironiae, est artificiosa prohibe-

hibitio, v.g. tantum convitieris, tantum revelas secretum nostrum, experieris quid sis reportaturus, tantum frequentes lupanaria, tantum fureris, si fueris deprehensus, non abibis impunitus. Talis est locutio illa pro Milone; excitare, excitare, & quæ sequuntur ab Authore relata, Virgil. est illa.

I nunc & verbis virtutem illude superbis?

Sine Ironia sunt sequentia, Cic. in Catilin. Perge porro, quò capisti, egredere aliquando ex Urbe, patent portæ, proficiscere &c. Idem alibi: sed sit beneficiû quod me non occideris; at tale etiam latrones præstare solent. Idem pro Ligario. Habes igitur Tubero (quod est accusatori maximè oprandum) confitentem reum, sed tamen hoc ita confitentem se in ea parte fuisse, quâ te, Tubero, quâ virum omni laude dignum Patrem tuum. Itaque prius de vestro delicto confiteamini necesse est, quàm Ligarii ullam culpam reprehendatis. Idem Pro Flacco. Hoc de toto genere Græcorum dico, tribuo illis litteras, do multarum artium disciplinam, non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam, denique etiam, si quæ sumunt sibi alia, non repugno: testimoniorum fidem, & religionem nunquam ista natio coluit. Idem pro Murna. Sed hæc sanè sint paria omnia, sit par forensis opera militari, sit par militari suffragatio Urbana, sit idem magnificentissimus, & nullos unquam fecisse ludos. quid? in ipsa prætura nihil existimas inter tuam, & istius sortem inter-

fuisse. Unde patet figuram hanc ad repetitionem argumentorum præcedentium valere, & transitionem ad nova. Item ad prius laudandum aliquem, postea redarguendum, aut contrâ.

Parentthesis est nova sermonis inter jam inceptum interjectio, quando scilicet aliquid intra membra Orationis interponitur quod non spectat ad continuationem sermonis præcedentis, sed vel ad declarationem vel ad affectum excitandum. Virgilius.

Jupiter (hospitibus nam te dare jura loquuntur)

Hunc lætum, Tyriisque diem, Trojaque profectis

Esse velis. Idem.

Namque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat.

Sic dicimus: etiam Christiani (proh malum) etiam sodales (proh pudor!) immania scelera perpetrant. Cavendum hîc, nè longa nimis Parentthesis interjiciatur: obscuritatem enim hac sensuum Confusione facit, nec Auditor meminisse potest, quæ verba præmissa sint, cum quibus sequentia sunt conjungenda. Quod si autem nihil inter ceptum sermonem interjiciatur quod syntaxin turbet. Sed fusiùs aliquid, quod interturbat ceptum argumentorum filum & contextum, vocatur *Digressio* & definitur, quod sit *brevis declinatio à proposito*. Id est à causa, & statu questionis, quod sæpe necesse est fieri ad declarationem Argumenti, quod nisi præviam ha-

Digressio

beat notitiam aliquam, non satis intelligitur. Solet etiam solius delectationis causâ adhiberi; ut enim declinare à via jucundum est viatori, si propè viam viridis, floridus aut umbrosus sit locus; ita etiam digredi à causa, si se offerat occasio recreandi fessos Auditorum animos. Et de hac, quæ ad voluptatem & delectationem ciendam valet, locutus est Cic. cum digressionem figuram esse dixit; qui verò figuram esse negant, & solùm partem causæ faciunt, intelligendi sunt de illa digressionem, quæ tantùm servit ad declarationem causæ; hæc enim de motu nihil habet, qui potissimùm requiritur ad figuram sententiarum. Digressiones faciunt frequentes Poëtæ ex occasione unius rei connexæ cum alia, uti Seneca Tragicus in choris. Virgilius in descriptione locorum, Regionum, Personarum, fabularum, & in singulis libris Georgicorum in fine. In primo enim expatiatur in luctum funebrem interempti Cæsaris; in secundo evagatur in laudem rei Rusticæ & privatæ; in tertio excurrit in laudem Octavii Cæs. Augusti, & suam in ipsam observationem detegit, in quarto se effundit in fabulam Orphei. Solent & sacri Oratores in Concionibus ea uti, ut si agant de otio adolescentibus fugiendo, invehantur occasione arrepta in parentum incuriam, quâ filiorum

institutionem & educationem negligunt. Oportet autem digressionem factam, aptam ponere transitionem, quâ fiat reditus ad propositum statum Quæstionis: quod plerumque serviet correctio sententiarum v.g. sed quod me dicendi rapuit impetus ad rem, unde digressi sumus, redeamus.

Ironia.

Ironia sententiarum figura, est fictio totius voluntatis, id est integri & perfecti sensus, non autem partis; & per hoc differt ab ironia, quæ est tropus; unde tropus debet esse brevior, figura potest esse longior. Sic Cic. in Pisonem. Non est integrum C. Pompejo jam Consilio uti tuo, erravit enim non gustarat istam tuam Philosophiam, ter jam homo stultus triumphavit. Crasse, pudet me tui; quid est, quod formidolosissimo bello coronam illam lauream tibi tantopere discerni volueris à senatu? P. Servile. Q. Metelle, Cai. Curio P. Africane, cur non audistis hunc tam doctum hominem, tam eruditum, priusquam in illum errorem induceremini? O stultos Camillos, Curios, Fabricios, Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos &c.

Distributio.

Distributio est, cum aliquid per suas partes explicatur, sive jam illud sit totum, quod vocamus genus, sive quod integrale & actuale. Differt autem hæc figura à loco, qui partium distributio dicitur; quia locus dat materiam, figura formam quâ res amplificatur ad motum; & locus adhibetur solius probationis, seu illationis causâ (est enim argumenti sedes) figura autem etiam ornatus & amplificationis gratiâ. Unde, cum ad Argumentum tra-

ctan

standum satis esset dicere, omnes te oderunt, Cic. in Pisonem, sic extulit ornatûs & amplificationis ergò. Age, odit te Sanatus quod eum facias afflictorem & proditorem Ordinis, ac nominis sui; videre Equites Romani non possunt, quo ex ordine Lu. Alius te consule relegatus; plebs Rom. perditum cupit, in cuius tu infamiâ, ea, quæ per latrones, & per servos de me egeras, contulisti. Italia cuncta execratur, cuius idem tu, superbissimè decreta, & preces repudiâsti. Idem in 2. Catil. hanc propositionem; *omnes tibi adhaferunt scelera-ri* sic auget; Quis tota Italia Veneficus, quis gladiator? quis latro? quis parricida? quis adulter? quæ mulier infamis? quis perditus inveniri potest, qui se cum Catilina non familiarissime vixisse fateatur? Idem pro lege Manilia. Quod denique belli genus esse potest, in quo illum non exercuerit fortuna Reip. Civile, Africanum, Trans alpinum, Hispaniense, mistum ex civitatibus atque ex bellicosissimis nationibus, servile, navale bellum, varia & diversa genera bellorum & hostium, non solum gesta ab hoc uno, sed etiam confecta. Idem in Lælio ait. omnes ad unum idem sentiunt; & hi, qui ad Rempub. se contulerunt; & hi, qui rerum cognitione, doctrinaq; delectantur, & hi, qui suum negotium gerunt otiosi; postremò hi, qui se totos tradiderunt voluptatibus, sine amicitia vitam esse nullam. Notandum a 1. distributionem fieri dupliciter, aliquando enim statim, vel paulò post, cuique parti sua ratio subjungitur, ut in primo exemplo liquet, aliquando autem non subjicitur, ut in sequentibus patet.

Permissio

Permissio est, quando Orator plenè aliquid tradit arbitrio Auditorum, id est, ut eligant, statuunt, decernant, quod judicaverint, quod voluerint. *Differt à concessione*, quia *Concessio* admittit *factum* vel *faciendum*, *dictum* vel *dicensum*, quod negare vel excusare posset. At *permissio* relinquit liberum Auditoribus, ut *judicium*, *conclusionem* & *sententiam* ferant de dicto vel facto. Unde in priori admittitur aliquid iniquum, id est, crimen in dicto vel facto; in hac autem admittitur libertas iudicii, & sententiæ de crimine in dicto vel facto: seu ibi admittitur Crimen, hic iudicium & sententia de pœna & executione criminis. Seu ibi admittitur una præmissa, vel antecedens, tanquam esset verum, negatur tamen Conclusio, hic autem admittitur ipsa Conclusio libera adversariis, ut patet in Exemplis, quæ affert Author.

Differt à Communionem, quia in *Communionem* exquirimus Consilium, quid adversarii facturi fuissent in re simili, quæ jam est præterita; hîc autem de re futura quaritur, neque exquiritur *Consilium*, sed *judicium* & *sententia* legitimè inferenda. Fit autem hæc iudicii, & conclusionis libertas Auditoribus, quoties supponitur, quod non sint aliud conclusuri, aut iudicaturi, vel electuri, quàm concluderet Orator, inde dicitur ab Authore, quoties alicui rei vehementer confidimus v.g. postquã ostendit per ardua iri ad cœlũ, per mollia ad infernũ,

sub

subjicere potest, nunc eligite quod placuerit. Item si paruerit quod per studium, honores, & opes quis adipiscatur; per otium, dedecus, & paupertatem subde: nunc sectemini, quod arriserit. Hujus loci est, si dicas: dum hostis Petrum aggressus est, ut tueri vitam non posset suam, nisi vim vi repellendo. Quid aliud ei fuerat agendum vos ipsi judicate, en hic non petitur Consilium, uti in Communicat: sed judicium de ipso facto relinquatur aliis. Sic & in hoc: qui inscius hominem trajecit, feram existimans, an poena mortis afficiendus sit vos ipsi ponderate, & statuite. Hac figurâ usus est Divus Petrus in Actis Apostolorum, sitnè magis obtemperandum hominibus, quàm DEO ipsi judicate.

Deprecatio, obsecratio, seu obtestatio est Depre-
 cum opem alicujus expetimus, & invocamus, catio.
 quod fieri potest vel simpliciter, vel interpo-
 sitis iis, quæ novimus esse in pretio, aut amo-
 re apud eos, quos imploramus, ut sic an nos,
 facilius, aut fortius inclinemus ad id, quod
 petimus v.g. per DEUM te oro, per quinque
 vulnera Christi, per salutem tuam. Sic Ec-
 clesia Orationes suas concludit ad DEUM.
 Per Dominum nostrum JESUM Christum.
 Et in Litanis orat. Per incarnationem, Na-
 tivitatem, Dulcissimum nomen JESU. &c.
 S. Paulus obsecro vos, inquit per misericor-
 diam DEI. Sic alii per Majestatem, Sce-
 ptrum, Diadema, per amicitiam, amorem,
 quo te, tuosque diligis. Per agnatam clemen-
 tiam &c. Virgil. 6. Æneid.

De Exornatione Argumentat.
 Quod te per cæli jucundum lumen, &
 auras,
 Per genitorem oro, per spem surgentis
 Julii,
 Eripe me his invicte malis.

Eadem invocatio est usitata Poëtis initio
 Poëmatis v. g. Musa mihi causas memora
 &c. Oratores adhibent in vehementi affe-
 ctu, ac maximè in Peroratione, uti Cicero
 pro Milone, Muræna &c. quem require, &
 Palatium Eloquen. fol. 526.

Opta-
 tio.

Optatio est, quâ alicui, sive nobis, sive aliis
 bonum vovemus & precamur. Dii faxint!
 inquit Cicero, ut meus collega vix fortissi-
 mus, hoc Catilinæ nefarium latrocinium,
 armatus opprimat. Et pro lege Manilia: uti-
 nam virorum fortium tantam copiam habe-
 remus &c. Virgilius

Vivite felices, quibus est fortuna per-
 acta

Jam sua,

S. Chrysologus ad arborem, cujus fructum
 comederunt parentes nostri, sic loquitur: O
 si tunc vel levis turbo mortiferam arborem
 dejecisset! O si nebulæ fumus illius mulieris
 tenebrasset aspectum! O si terræ nubes lethali
 pomi speciem caligasset! O si manus tan-
 gens inconcessa, tremuisset! O si peccati die-
 em tenebrasset nox injusta &c.

Execra-
 tio

Execratio est optationi contraria, quippe
 malum alicui imprecamur. Sic Dido apud
 Virgiliu m.,

Sed

Sed mihi, vel tellus, optem ! prius ima
dehiscat !

Vel pater omnipotens adigat me ful-
mine ad umbras.

Pallentes umbras Erebi, noctemque
profundam !

Antè pudor, quàm te violem, aut tua
jura resolvam.

Cic. in Antonium. Quin tu abis in malam
pestem. Terentius dispeream ! si quid stu-
dio mihi jucundius. Epipho-
nema,

Epiphonema est dictum sententiosum nar-
rationem factam concludens, aut etiam Ar-
gumentum fusiùs deductum. Virgil. 4. Ge-
org. postquam apum industriam in confici-
endo melle descripsisset sic finit.

Tantus amor florum, & generandi
gloria mellis.

Idem Georg. 2. adeo à teneris asuescere
multum est. Similes clausulas invenire est
in Seneca Tragico, præsertim in choris, fiunt
autem sic: expendatur, quid ex dictis, aut pro-
batis, aut narratis inferri possit per modum
consequentiæ, tum omisâ formâ illationis,
seu particulâ, *ergo, igitur &c.* ponatur abso-
lutè, aut per figuram Exclamationis, interro-
gationis: sic Satyricus. O curvæ in terras
animæ cælestium inanes ! vide plura in Palat.
Eloqu. fol. 57 s.

Excla-

Exc'la-
matio.

412. *De Exornatione Argumentat.*

Exclamatio est, quando vehementi affectu commoti erumpimus in exclamaciones v. g. admirationem, indignationem, detestacionem, dolorem, gaudium &c. v. g. David. Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in univèrsa terra. Christus in Cruce: DEUS Deus meus, ut quid dereliquisti me.

Poëta.

O cives! cives! quærenda pecunia
primùm,

Virtus post nummos.

Cic. pro Cælio: proh dii immortales! cur interdum pro hominum sceleribus maximis connivetis? atque præsentis fraudis pœnas in diem reservatis? Atque hæc sunt Orationis ornamenta ab Authore posita aliis relictis, tum quòd de his Communis Authorum sensus, tum quòd alia minutiora, hæc præcipua, tum quòd pleraque ad hæc referri possunt. v. g. Admiratio ad interrogationem, exclamacionem adjuratio v. g. Testor Deum! ad Apostrophem, aut exclamacionem &c. Penitentia ad correctionem &c. &c.

Appendix de usu figurarum prædictarum.

Interrogatio præter ea, quæ annotavit Cyprianus, valet ad varietatem, & vigorem Orationis; aculeos enim subjicit Auditori, nec
finit

finit languescere. *Responsio* ad exprimendos valet affectus odii, indignationis, & ad rem exaggerandam. *Subiectio* conducit ad perspicuitatem: docilitatem, vehementiam, ad exprimendos item affectus indignationis, odii &c. *Anteoccupatio*, ad solidè confirmandum valet. *Correctio* apta est ad amplificandum, ad res exaggerandas, vel minuendas, ad mordaciter perstringendum, ad transitiones; pulchrè tractatur per Ironiam.

Dubitationis usus occurrit in Exordiis Oratorum, & Epistolarum generis demonstrativi, & deliberativi, dum scilicet ob rerum multitudinem, vel unius facti magnitudinem dolore, vel gaudio affecti hæremus, quid potissimum laudare aut vituperare, aut quomodo aggredi debeamus. Pulchrè admiscetur Interrogationi, & exclamationi. *Communicatio* valet ad urgendum, & objurgandum, ad confessionis veritatem exprimendam; interdum etiam ad iudicem invitandum, ad benevolentiam, vel misericordiam, si nos omnem fiduciam in ipsius æquitate collocatam habere dixerimus. *Prosopopæja* ad vehementes affectus exprimendos, & acriter commovendos animos. *Apostrophe* fertur variis animi affectibus, lætitiæ, indignationis, commiserationis, invocationis &c. Utendum hac figura, cum fervet Oratio, tum enim plurimum valet ad con-

con-

314 *De Extractione Argumenti.*
concitandos affectus. *Hypotyposis* plurimum valet ad delectandum, docendum, illustrandum, ornandum, amplificandum, ostendendum. *Ethopæja* est morum initiorum & affectuum representatio, valet ad exaggerandum in laudem, vel vituperium, ad affectum amoris, vel detestationis. *Emphasis* ad exprimendam rem aliquam magnam, aut magnum dolorem, iram &c. *Sustentatio* valet ad res exaggerandas, augendo, vel minuendo, ad affectus doloris, indignationis, gaudii &c. concitandos ex inopinato eventu. *Prætermissione* utimur cum res sint multæ, sed parvi momenti, vel odiosæ, vel turpes, vel satis notæ. *Licentia* valet ad ostendendum veritatis amorem, ad arguendum sine offensione. *Concessio* ad ostendendam fiduciam causæ, interdum est artificiosa quædam prohibitio, cum *Ironiæ* jungitur. *Parenthesis* ad declarandum valet id, quod dicitur. *Ironia* venustat orationem, recreat Auditorem, valet ad contemptum rei alicujus exprimendum. *Distributio* valet ad ornandam orationem, & res declarandas. *Permissio* valet ad ostendendam rei alicujus magnitudinem, aut veritatem, aut fiduciam causæ suæ. *Deprecatio* ad dolores, timores, aliosq; affectus exprimendos. *Optatio* ad exprimendum rei alicujus magnum desiderium. *Execratio* ad indignationem & iram. *Epiphonema* ad declarandam rei magnitudinem, ad laudandum, ad affectu

affectus excitandos. Ejus potissimum usus est in Conclusionibus rationum, & ratiocinationum, & in Epilogis. Exclamatio ad quid seruiat invenies in Cypriano.

Per plerasque harum figurarum, eandem sententiam, seu propositionem variari posse ostendit P. Juglaris in Ariadna, observatione 27. ubi tamen pro anteoccupatione, accipi Correctionem, & concessionem, ac permissionem, intellige conformiter ad dicta. Simile exemplum invenire est in P. Masen. Palæstra Styli lib. 2. cap. 5. & in Oratoria, ad quorum imitationem similia effingi possunt,

C A P U T XXXI.

De Collocatione.

Sicut figuræ ad ciendos affectus varios serviunt, ita collocatio ad aurium lenocinium, & gratiam: aures enim, ut annotavit Cicero, vel animus potius, aurium internuncio, naturalem quandam in se continet vocum omnium dimensionem: unde sicut musicum concentum, artis licet imperitus, dijudicat, approbat, improbat, ita & cursum Orationis, plenusne sit, ac planus? an hiulus, durus, asper? continuus? an abruptus? suavis? an acerbus? verbo, aptene an ineptè cadat